

Toplum azaları insan olan, özne olarak algılanıp, bir kişiliğe haizmiş gibi davrandığı düşünülen gruptur. Toplum da bulunan değildir, düşünüldür. Ahlakın «ahlaka uygunluk»lardan zihnen türetilmesine benzer olarak, toplum da «toplumsal ilişkilerden» türetilir. Görülen, yaşanan toplum değil, toplumsal ilişkilerdir. Ancak ahlaktan farklı olarak bir özne olarak algılanan bulunmayan varlık olarak toplumla çalışan usa sığmaz «sen-ben» ilişkilerine girilmeye kalkışılabilir: «Bekle İstanbul, ben geliyorum, göreceksin!» Bu çalışanlar üzerinde ayırıcı ve cepheleştirici bir etki yapar. Toplum özne olarak görüldüğünden bir amaca haiz olduğu düşünüyse dayatmacı, kaçınılmaz kurallılıkları olduğu düşünüyse zorlayıcı olabilir. Bu düşünlerle uyumlu davranış yaşamla uyumsuzdur: Görülmezi, yaşanmazı koruma, görülmezın yaşanmazın peşinden koşmak, görülmezle yaşanmazla uğraşma olarak gösterilip, sermayeyi sermaye yapan ahlaka mugayirse hemen sapıklığa, aklî ve ruhsal bozukluğa yorulabilir. Ancak görülmeze, yaşanmaza, bulunmayana en azından belge adı verilen kağıt üzerine dizili simgelerle görünürlük kazandırılmış gibi yapılabilir. Dayatmaların temeli olarak bir amaç ve zorlamaların nasılını belirten kurallar ve buna uyacaklarına söz veren üyeleriyle bir sözleşme ya da sözleşmeler öbeği olarak belgelerde gösterilebilir toplum kentsel toplum, namıdiğer sivil toplum ya da burjuva toplumdur.

«Toplum»un ister sivil olsun, isterse olmasın çözümlenmenin temellerinden biri olarak kullanılması sınırlandırıcı ve giderek yanıltıcıdır. Bir toplum olarak kavranan bir üretici, örneğin yönetici grubun sahneden çekilmesi ve yeni karar verme mekanizmasının kurulmasıyla, ortadan kalkarken, aynı üyeler ve ahlakla toplum olarak kavranan yeni bir üretici belirir. Bu bir sermaye süreciyse eskinin tüm sorumluluk ve vaadleriyle birlikte ortadan kalması bir riskin gerçekleşmesi olarak sunulurken, sermayemsi söz konusuysa dolandırıcılık olarak görülüp sorumluluk, ilave cezalarla yeniyse geçirilir.

Türkali Mah., Beşiktaş, Kasım 2004